

Читалище

свременно

брой 44, януари 2012

МЕСЕЧНО ИЗДАНИЕ НА НАРОДНО ЧИТАЛИЩЕ „Д-Р ПЕТЪР БЕРОН – 1926 Г.“

УМНИ ОТВЕТИ

Солона попитаха на един
сбор безумен ли е, та
молчи, или нема що да
рече. А той отвеща:
Возможно ли е да молчи без-
умен човек?

Попитаха Симонид, защо
със молчението си още да
се покаже добър пред хора-
та, а той отвеща:

Защото много пъти ся
покаях (станях пишмен),
чи хортувах, а никога чи
молчах.

Авсимах попита Филипуца:
Що щеш да ти дам? А той
рече: Моля ти ся да не ми
кажиш нищо от скритите
си работи.

Философът Зинон бияше
слугата си, чи открадна
едно нещо. И като той ся
управдяваше и глумеше, чи
му било писано да открад-
ни, писано ти е било и да
та бият, рече му филосо-
фът.

Алфонса, царят арагон-
ский, попитаха гали е
Возможно да усиромашей,
а той отвеща: Не бе воз-
можно, ако ся продаваше
учението.

Агисила попитаха: Муже-
ството ли е по-горно или
правдината? А той рече:
Ако бяхми вси праведни, не
ни требаше мужеството.

Из четвъртия раздел на
„Буквар с различни поу-
чения, собран от Петра
Х. Беровича за българ-
ските училища“, извес-
тен като „Рибен буквар“
от Петър Берон, 1824 г.

УСПЕШНА И ПОЛЗОТВОРНА 2012-А

На 21 декември 2011 г. в зала 11 на Националния дворец на културата в рамките на „Коледен фестивал на НДК“ се състоя традиционният концерт „В НОЩТА НА КОЛЕДА“ на Народно читалище „Д-р Петър Берон – 1926 г.“. Участваха Женски хор „Христина Морфова“, Танцов състав „Жар“, Балетно студио „Красимира Кордамова“, Детски танцов състав, Детски състав по салса танци с ръководител Алфредо Торес, ученици от класовете по поп пеене на Аделина Колева и Румяна Коцева, която пях също.

Виж на стр. 6 в новата ни рубрика „ПРЕЗ ОБЕКТИВА“

ВТОРИЯТ КРЪГ

Петко ТОТЕВ

Започва втори кръг в съществуването, битието на в. „Съременно читалище“. Вестта ще зарадва всички дейци, сътрудници и гости на Народно читалище „Д-р Петър Берон – 1926 г.“ в началото на високосната 2012 година. Вторият кръг на едно издание ни напомня устойчивостта и благородството на първоначалното призвание – грижата за българското слово.

В нашата модерна епоха се засилва стремежът да се търсят и намират съвременни хармонии между писменото и устното слово. Опитът на българското читалище в съдбоносен момент се оказва незаменим и богат с продължения, които обещава човекът да не остане сам и безмълвен пред екрани и монитори, да не си служи с писмеността само за прагматични цели.

В първия кръг на в. „Съременно читалище“ уда-

рението пада върху Литературната гостоприемница. Благодарение на читалище с името на д-р Петър Берон са запазени, документирани много срещи с майстори на българското художествено слово. Общуването с тях чрез читалището съединява творчеството им с живото събеседване, с радостта от взаимността на читатели и автори. Така основата на читалището – четенето и слушането на словото под една стряха – е продължена с надграждане на възможности за нови изобретения в синтеза на словото, музиката, артистичността в борба с автоматизирането, роботизирането, механизмирането на човешкото същество.

Вторият кръг на в. „Съременно читалище“ показва, че днешно читалищно издание по най-естествен начин попада в талвега на духовната съпротива срещу технократическите робства.

На добър час!

Литературна гостоприемница

ПРЕЗ ДЕТСКИТЕ ОЧИ НА ЖИВОТА

На 10 октомври 2011 г. в Просветната зала на Народно читалище „Д-р Петър Берон – 1926 г.“ на поредното издание на Литературната гостоприемница с водеща Надежда Захариева бе представена новата книга на Банко П. Банков „Мъжки грехове“. Д-р Елена Алекова прочете слово за книгата. Актьорът Борис Луканов изпълни с изключителен артистизъм два разказа. А бардът от Ловеч Милен Тотеви припомни на развялнуваната публика песни от репертоара на Булат Окуджава.

Д-р Елена АЛЕКОВА

Банко П. Банков

С „Мъжки грехове“, сборник с разкази и новели, Банко П. Банков успя за пореден път да ме изненада. Хем същият. Хем – нов. Не изцяло друг. Но различен. Дотолкова – че да ме изненада. И да ми е интересен. Отново и отново.

В постоянното творческо общуване с него в съзнанието ми вече се открояват някои от структурообразуващите елементи, които правят прозата на Банко П. Банков такава, каквато е – неповторима, единствена, запомняща се, стягаща гърлото, прорязваща сърцето, загнездваща се в съзнанието, ставаща единосъщна част от човека като живот, като ежедневие, като скука, като плач в самота, като очакване на чудо, като разочарование и нови надежди...

Продължава на 2 стр.

ПРЕЗ ДЕТСКИТЕ ОЧИ НА ЖИВОТА

Д-р Елена АЛЕКОВА

Продължение от 1 стр.

Един от тези градивни елементи е дискретната БИОГРАФИЧНОСТ, вградена в нея. В биографията на Банко П. Банков няма никакви необикновени, изключителни събития, които да заковават хорския интерес в него и неговото творчество отведнъж. Имам предвид външната събитийност, която обикновено забелязват хората, а не вътрешната, съкровената страна на житието-битието му, невидима за чуждо око, където със сигурност се случват изключителни и необикновени неща, след като изпод перото му излизат толкова въздействащи творби, винаги изпълнени с неподозирано очарование, обвеяни със загадъчност, забулени като че ли в отвъдна мъглица.

И прозата му на пръв поглед е такава. Няма в нея открояващи се събития. Няма изпълващи, агресивно натрапчиви герои. Няма умопомрачителни метафори, образи, похвати. Прозата на Банко П. Банков е обикновена като самия живот. Като живота на онези хора от „порцелановите портретчета“, които се поставят по надгробните паметници – живот, лишен от блъсканицата, от суетата, от нескончаемата забързаност, от славата и лудницата на този свят.

Биографията на Банко П. Банко присъства в прозата му като време. Но в „Мъжки грехове“ авторът е успял да изяви една своя невероятна способност – да се издига над времето, над обстоятелствата и условията, в които неговите герои живеят, страдат и се радват, угасват и се възпламеняват от някоя своевременна или несвоевременна страст, от лудост, фикс идея, случайна мисъл, внезапно хрумване или просто така – защото животът сам по себе си е редуване на пламтене и изпепеляване, на радости и печали, на добро и зло, на красиво и грозно, на прииждане и отхождане, на бури и затишия, на битки и примирия. И като се издига над времето, обстоятелствата и условията, авторът съумява да намери друга отправна точка за разгръщането на характерите. Показателен в това отношение е разказът „Любовницата на владиката“. И квинтесенцията, изкристализирала в мъглявата неяснота на прииждащите промени: „В политиката и войните малко неща зависят от отделния човек, в битието и последният Божи раб отговаря за постъпките си“.

Биографията на Банко П. Банко присъства в прозата му и като пространство. Повествованията му следват неговите житейски пътища, тръгнали от родния му Ловеч, разпилели се по четирите посоки на света, за да се съберат отново, вече в София – отправна точка за нови пътища и нови житейски предизвикателства. Като

авторът притежава и изумителната способност да преобразува пространствените траектории в траектории духовни. Защото всяко пътуване започва с потребността „око да види, ръка да пипне“, сърце да обладва непознатото, примамливото, далечното, но завършва с познание за света, в който живеем и в който живеят другите около нас, с провидчествата за незримото, което отвъд видимостта предопределя живота ни, движи съдбите ни, шлайфа характерите ни, вае душите ни. Подобно на онова внезапно прозрение в края на новелата „Магията на пампасите“, просветнало при опита на автора да оправдае непозволената любов на Драго: „Обяснявах си сепващата му лудост с това, че бе видял свят отвъд океана, бе живял в Аржентина и бе яздил по безкрайни тревисти равнини. А безкрайното е опасно, то заразява с желание да надникнеш отвъд края му“...

Прозата на Банко П. Банков е прелестна. И прелестта ѝ идва от факта, че изобразяването – въпреки цялата условност на литературата – следва едно към едно живота. Прецизно, упорито, неотклонно, дори никак страстно авторът отразява действителността. Отразява я и когато въображението му препуска след случващото се, сякаш за да не го изпусне, и когато в тази гонитба от погледа му не убягва и най-несъществените детайли, мярнал се по пътя му. И зад всичко това – като сянка, като знамение, като зов и протест към безответната бездна – баналността. Абсурдът на съществуването. Безсмислицата на живота. Няма нищо по-абсурдно от простите, от най-обикновените неща.

БАНАЛНОСТТА. Това е друг от структурообразуващите елементи, върху които се гради прозата на Банко П. Банков. В „Мъжки грехове“ баналността нахлува през призмата на „общественото мнение“: мълата, клюката, приказките, тълкуванията, злорадствата, завистта (Жан-Пол Сартър би ги нарекъл „мухите“). Това какво ще кажат и казват другите има особено значение при постройката на разказа и за неговото въздействие върху читателя.

Като казах преди малко, че в прозата на Банко П. Банков няма ярки събития и герои, не бях съвсем права. Има и ярки събития, и ярки герои! Но те се тушират от това ширещо се, мътно, безлико всевластие на „общественото мнение“. Какво по-ярко събитие от убийство поради ревност! Но ето, убийството е извършено, а животът продължава... Да живееш живот като на длан, да няма къде да се скриеш от всевиждащото око на клюката, не дай Боже, да си личност, която се откроява, да си станал „чужд“ или да си „чужденец“ за това общество, което ще те вземе на прицел, докато не те превърне в себе си

или не те убие – царящата атмосфера в малките провинциални градчета... А може би – инстинктът за самосъхранение у живота, намерил уютно убежище в баналността...

И все пак „Мъжки грехове“ се откроява, отначало почти незабележимо, а впоследствие все по-стабилно и друг един елемент. Банко П. Банков уравновесява донякъде екзистенциалната везна СМИСЪЛ – БЕЗСМИСЛИЦА и притъпява жилото на абсурда. Баналността отстъпва, за да даде място на различното, на необикновеното, което движи живота напред.

Този елемент се проявява още в първия разказ „Ергенски панаир“. Това са любопитните очи на хлапето, което, легнало на пода край бумтящата печка преследва с пиратска шхуна испански кораб („шхуната беше ученическата кутия за моливи на брат ми, а испанският кораб – стар, раззешен татков чехал“). А после – това са детските очи на самия автор. Невинните очи на сърцето. Там някъде, навътре в човека, където душата носи спомена за Райската градина, за състоянието преди устата да вкуси плода на забраненото дърво.

Обикновено Банко П. Банков е един от героите на своите повествования. Веднъж той се вражда, вплита се в художествената тъкан (в сборника „Следи по пясъка“), друг път е никак деликатно отдалечен, „отстранен“ от това, което пише (в сборника „Дамга под ризата“). В „Мъжки грехове“ повествователят е детето, което, от една страна, участва в разказа, а от друга – наблюдава и разказва. Същевременно самото дете е и детето (участник и наблюдател), но и оня голям, оня зрял Банко П. Банков, който строи мостове, преподава на студенти и пише необикновена проза. Оттук произтича онова особено усещане за раздвоеност, за разпиващо се във въздуха отзучаване при възприемането на Банко-Банковата проза.

Ето откъде, докато четеш Банко П. Банков, се ражда в теб съвсем определеното, чисто и ясно усещане за НЕВИННОСТ. То идва от неотменното присъствие на детето в цялото му белетристично творчество. На каквато и възраст да е писал повествованията си, писателят винаги е гледал на света, който отразява, през очите на дете. На детето, което е бил и което носи в себе си. Оттук всъщност е и магията. Оттук е зашеметяващата прелест на неговата проза.

Детето наблюдава, възприема, пресъздава, а не съди. Така и зрелият човек Банко П. Банков, писателят, не съди. Представете си: та дори самото заглавие на книгата – „Мъжки грехове“ – недвусмислено настройва съзнанието към присъди, недоволства, разочарования, недоумения! А ето – нито авторът съди, нито у читателя

се поражда желание да съди. Напротив, напротив... Поражда се съпричастие. Поражда се състрадание. Поражда се оправдание. Поражда се онази солидарност – между теб и мен, между нас и другите, онази човешка солидарност, която преодолява баналността, която дава отпор на безсмислицата и придава значимост, придава красота и истинност на нашето съществуване.

Всички сме част от греха, негови носители, негови жертви, но и сме част от невинността, която носим в кръвта си от праживота, въпреки всичките превратности на времето, въпреки всичките предателства на себе си. Осъзнаването на тази съобщност в греха и невинността води човека към прошката. То ни сближава. Грехът съществува, колкото да отвори очите на човека за невинността на света и за неговата изначална ненакърнимост.

Банко П. Банков не е формулирал едно към едно това внушение. Но то се излъчва от всеки негов ред, страница след страница. И не знам дали от него, но май тъкмо от подобен род внушения в неговата проза извира онази отвъдна мъглица. Тя в първия момент пречи да забележим майсторството на писателя: умението му с няколко отрицателни, точни думи да изгради безупречен външен и вътрешен портрет на героя; изключителната му наблюдателност – нищичко действително не убягва от острото му присмехулно, но щадящо присмехулно оценче; пробягващата му тук и там ирония и самоирония... И най-после – не забелязваме онази сепваща способност на Банко П. Банков да прескача внезапно и с лекота от епоха в епоха, от събитие в събитие, от съдба на съдба, от частно към общо, от случайно към закономерно и обратно, да навързва и развързва времена, случки и случии, детайли, обстоятелства... Усещането е сякаш прескачаш над пропаст. Да, да... при всичкото спокойствие, при цялата прозрачна уравниовеност на тези изцяло изпълнени и мъдри повествования все едно самият ти прескачаш над пропаст и по чудо оставаш жив.

Но... мъглицата пада, спуска се, поглъща хора и улици, къщи, съдби, епохи и пропасти. И се вдига отново. И светът засиява отново – ярък, единствен, неповторим. И какво толкова се е случило? Всичко е същото. Само едни къщи и улици са заменили други, едни хора са си отишли – дошли са други, едно време е отгърмяло и шества ново... Нищо особено. Нищо необикновено... Следва нов панаир, идват нови грехове... Мъглицата пада – лека, ефирна, едва забележима. И какво толкова, какво толкова...

Банко П. Банков е истински вълшебник. За ценителите прозата му е неизчерпаем източник на наслада. И естетическа. И интелектуална.

РЪКОПИСЪТ НА МРЪСНИТЕ ТАЙНИ

Откъс от едноименния роман

На 17 ноември 2011 г. в зала 7 на Националния дворец на културата Литературна гостоприемница при Народно читалище „Д-р Петър Берон – 1926 г.“ и издателство „Ера“ организираха юбилейна вечер на Донка Петрунова. Бе представен романът на юбилярката „Ръкописът на мръсните тайни“ Водещата Надежда Захариева, литературният критик доц. Георги Цанков, актрисата Станка Калчева и ученици от класа по поп пеене на Аделина Колева към читалището превърнаха тази вечер в истински празник на духа.

Донка Петрунова получи поздравителни адреси и цветя от министър-председателя Бойко Борисов, министъра на културата Вежди Рашидов, директора на Столична дирекция МВР Валери Йорданов, Съюза на българските писатели, Съюза на българските журналисти, Международната асоциация на писателите криминалисти AIEP и много други.

Донка ПЕТРУНОВА

Главен комисар Валентин Арсов беше бесен. Най-популярният жълт вестник бе хвърлил бомба срещу Столична дирекция на вътрешните работи и го бе улучил в най-уязвимата точка – професионалното му честолюбие.

Полицията отново ни демонстрира своето безсилие. И за децата няма да е трудно да свържат убийството на Людмила Дойчинова с обира в дома ѝ и с пожара в издателство „Страсти“, чийто собственик е тя. А СДВР, ръководено от уж топченгето Валентин Арсов, продължава да работи в три отделни посоки, като в баснята „Риба, рак и щука“. Несъмнено това разделение е причината да няма никакъв проблясък в разследването на убийството на известната издателка. А и не само на нея. Цяла огърлица може да се наниже от неразкритите напоследък убийства

Тези няколко реда изгаряха мозъка на Арсов. След двама и шест години служба, документирана с десетки награди за разкрити тежки престъпления, да го наричат уж топченге!

Не за първи път Арсов се уверяваше, че една грешка – дори най-малката, може да погребее всички предишни успехи.

За капак на всичко се бе обадил Пешо Гетов – негов състудент от Полицейската академия, а сега началник на Кабинета на министъра на вътрешните работи.

– Вальо, пак си разлютил шефа Този път щял да бъде безпощаден. Позвъни

от Брюксел. Тръгва за България. Нареди да те повикам. След два часа да си в кабинета му! За всеки случай напиши оставката си.

– За какво, ако смея да попитам? – иронично подметна Арсов.

– Сътрудникът по печата му е изпратил статията за безсилието на полицията. Бръкнала му е в жлъчката. Опозицията веднага ще го заръфа за неразкритите убийства. Но ти не се безпокой! Имаш достатъчно трудов стаж да бъдеш пенсиониран, вместо уволнен по непригодност.

– Няма да стане! – безапелационно отсече Полиция № 1 на столицата.

За двама и шестте си години работа в МВР бе преживял повече от десет министри. Вече не ги броеше. Идваха и си отиваха, а той тежеше все повече върху стъпалата на йерархическата стълба – от оперативен работник до директор на най-голямото полицейско управление в страната. Нито за миг не си бе представял, че пенсионирането му ще бъде елегантно прикритие на неговите професионални неуспехи.

– Никаква оставка! – отсече още по-твърдо.

– Казвам ти като на приятел, шефът е настръхнал. Бъди точен! След тебе е срещата му с кмета. Говори колкото се може по-кратко, за да кажеш повече неща. Интересува го главно връзката между убийството на издателката, обира в дома ѝ и пожара в офиса ѝ.

– Не очаквах друго.

Отдавна се бе уверил, че основната грижа на повечето министри, с които

бе работил, беше рейтингът им в обществото. А той се влияеше главно от престъпленията, които се обсъждаха шумно от медиите. Ако днес не бе излязла статията в проклетата жълтурка, министърът може би никога нямаше да узнае подробностите около убийството на издателката.

Дълго след разговора Арсов не можеше да се отърве от нападалото го съмнение:

Осведомителят на журналист, може би е от дирекцията.

Къртиците го плашеха повече от лъвовете, на каквито шефовете се правеха. Трябваше да я открие!

Следеше всички разследвания на подчинените си, знаеше докъде бе стигнал Станчо Данчев по убийството на издателката, но за всеки случай го повика. Попита го още от вратата:

– Чете ли днешната жълтурка?

– Вестникът се разнася из цялата дирекция. Не предполагам, че журналистът ще изопачи така думите ми.

– Значи ти си неговият отлично осведомен източник? – ревна Арсов.

– Никакво изявление не съм давал. Той ме попита има ли връзка между трите престъпления. Да не съм луд да му казвам, че работим точно по тази версия.

– И докъде стигнахте?

– Много са въпросителните. Жената е убита и ограбена. Взети са ключовете ѝ. Домът ѝ е претарашен, но защо и офиса? Тя е била издателка, може би – за някаква книга.

– Станчо, кой убива днес за книга?

На теб ли да казвам, че за бандитите ценна е само хартията на банкнотите.

– Уви, не само за тях – въздъхна инспекторът.

– Това ли да съобща на министъра? – Арсов се вкисна още повече. – След час трябва да съм при него.

– Кажете му, че сме попаднали на важна следа.

– Ако поиска да я знае?

– Убитата Людмила Дойчинова наскоро се върнала от Панаира на книгата във Франкфурт, донесла мемоарите на известна фотографа от български произход.

– Къде са тези мемоари?

– Навярно са изгорели.

– Ега ти следата!

– Хартия, шефе, все едно да палнеш бензин.

– Само това ли да съобща на министъра?

– Фотографката била световноизвестна. Снимала всички съвременни величия.

– Как се казва?

– Софи Бонапарт. Софи от Софка, а Бонапарт не знам от къде е дошло.

– Само внучка на Наполеон Бонапарт не сме имали – пошегува се Арсов, но през мозъка му мина една мисъл, разтърси го като електрически ток.

„Една грешка стъпка в миналото може да сине и най-солидното настояще. Кой ли се страхува от мемоарите? И дали наистина са изгорели?“

ЖИВАТА СЪВЕСТ НА ВРЕМЕТО

Георги ЦАНКОВ

Част от модерните критици са на мнение, че фигурата на автора е без значение за пълноценното възприемане на творбата. За разлика от тях, аз винаги се интересувам от житието на онзи, който ни поднася размислите си за окръжаващия ни свят. А в случая на Донка Петрунова направо се радвам, че мога да я нарека своя добра приятелка. Срещата с нейния открит характер, с уменията ѝ да мисли положително и да прехвърля върху събеседниците си от своята градивна енергия е част от удоволствието, допълващо се от докосването до творческото ѝ дело. Животът ѝ е сложен, драматичен, в него не липсват

и трагични обрати, но тя никога не се предава. Понякога си мисля, че доста ми прилича на героинята ѝ Цвета от романа „Жена на прицел“, дългогодишна журналистка и писателка, която в разговор с бившия си мъж споделя своето верую: „Свободата да ровиш в мръсния двор само заради сензацията е чиста проба извратеност на духа. В действителност добрите неща са повече от лошите, иначе самият живот ще загине... По-лесно е да се гъделичкат тъмните страсти, отколкото да се наложи положителният пример. Всяка се страх, създава се психоза за апокалипсис.“ На пръв поглед тези думи са в противовес с тематиката

на романите на Донка Петрунова. Но ако внимателно се вгледаме в тях, ще установим, че тя няма нищо общо с булевардните четива за мафията, които се наплодиха в годините на промяната. В книгите ѝ винаги е запазено основно място за важни общочовешки проблеми, а нейните положителни герои са с твърди, привлекателни характери.

Ходил съм на много премиери на белетристката. На тях неизменно се стичат потоци от хора, повечето от които са там просто защото искат да се докоснат по-отблизо до нейния свят. Отношенията ѝ с читателската публика са честни и непринудени.

Продължава на 4 стр.

ЖИВАТА СЪВЕЕСТ НА ВРЕМЕТО

Георги ЦАНКОВ

Продължение от 3 стр.

Още в далечната 1986 г. тя получава наградата на в. „АБВ“ за най-добра книга. При това в години, когато произведения като „Сивият дом“ почти не се срещат. Няма да бъде пресилено, ако кажем, че Донка Петрунова е нещо като български Гюнтер Валраф – тя извършва първите у нас журналистически проучвания, при които творецът се вмъква в чужда кожа. Можем да си представим колко е трудно да получиш разрешение да влезеш под друга самоличност в женския затвор в Сливен. Писателката постига дълбок психологически анализ за причините, довели представителките на нежния пол зад решетките. Най-страшни са страниците, посветени на Сима Карагьозова – детеотровителката, която не може да си намери място и никога няма да успее да изкупи греховете си. Пред нас преминават образи на проститутки, крадли... Жестока е съдбата към Емилия, която страда от жестокостта на мъжа си и накрая вдига ножа срещу него. С една дума, срещаме се с грешници, готови за долните кръгове на ада. Но разказите за тях не са сензационни, самоцелни. Донка Петрунова търси социалните причини, тя не се бои да обяви болестите на обществото, което се обявява за „безгрешно“. Също толкова проникваща е тя във „Фатални отклонения“, книгата, за която влиза в Клиниката по алкохолизъм и наркомании в Суходол. Една от новелите се нарича „Каре от праведници“ и се превръща в сценарий за игрален филм, спрян от художествения съвет на Киностудия „Бояна“ и безследно изчезнал. Но образите на затыналите в безизходица и алиенация герои остават. И двете писани преди политическата промяна произведения напълно отговарят на съвременната ни представа за бестселъри. Те се разпространяват от ръка на ръка и хората свикват да търсят с доверие написаното от тази необикновена белетристка, която никога не ще ги разочарова.

Нямам за цел тук да разгледам цялото нейно творчество, а само да се опитам да отговоря на въпросите, които изникват, колчем се срещаме със сюжетите и героите ѝ. Важен момент

в нейното развитие е 1995 г. До този момент тя е издала „Сто и първото лице на любовта“ и „Надиграване с дявола“, творби, в които ясно се усеща безкомпромисната ѝ позиция на градивен критик на обществения живот. Тя има много точно око за политическите и социалните катаклизми. Затова и първа се захваща с дяволски опасна тема – тази за създаването на мафията и нейното проникване във всички клетки на обществото. „Отровният паяк“ е първият български роман за мафията. Той излиза година преди да се появят „вulgарните четива“ на Христо Калчев. Но и е много различен от тях. Докато Христо Калчев залага на сензацията, опитва да назовава антигероите с истинските им имена, Донка Петрунова разчита на художествеността. Тя гради запомнящи се образи, чиито съдби проследяваме и в следващите творби от трилогията – „Опашката на змията“ и „Голямото прецакване“. Когато един ден наследниците ни се опитат да разберат какво се е случило в България в трескавите години на прехода, те ще се уповават не толкова на историците, колкото на проникновението и смелостта на летописката, проникнала до най-дълбоката същина на проблемите. При това, важно е дапомним, че настъплението на мафията среща героичната съпротива на честни и достойни хора, като полицаия Огнян Жеков. Сред образите на новите господари на подземния свят изпква Игнат Кокорешков, „кръстникът“, който преминава по всички стъпала на падението, от пресата за пласмасови изделия, през икономическата емиграция, до създаването – не без трупове – на мощната икономическа групировка „Игкор“. Показани са и икономическите вдъхновители на новия ред, в образа на Сивия, човекът, който идва от върховете на бившата власт, за да се разпорежда със съдбите на съвременниците си. Интересен е и образът на бившия боксьор, бизнесменът Божидар Вихров, който с вълчата си страст за печалби, донякъде напомня Димитър Димовия Борис Морев. Върхова точка в осмислянето на попълновенията на мафията в живота ни е романът „Петата власт“, в който вече

действат новите олигарси, а бившият състезател по вдигане на тежести Коста Джуров прави всичко възможно, за да легализира престъпния си бизнес. Той се добира до висшите етажи на властта. Във всяко от тези произведения надеждата за оцеляване идва с действията на положителните герои. Писателката Вида Тасева е твърдо решена да сътвори книга, в която да разкаже истината за произхода на парите на Джуров. За своята смелост тя ще плати с живота си. Тайнствени събития придружаваха предаването на ръкописите и на Донка Петрунова. И нея се опитваха да спрат, но тя нито за миг не се поддаде. В „Петата власт“ ни среща и с младата журналистка Илинда Добрева. Момичето е от сензационен вестник, понякога си служи с не дотам почтени средства за придобиване на информация, но човешката ѝ съвест не ѝ позволява да се продаде на мафията. Може би тук е мястото да припомним и друго достойнство на писанията на Донка Петрунова. Тя е фантастичен майстор на заплетения сюжет, на стремителните диалози, на кинематографичното действие. Мисля си, че само плачевното финансово състояние на седмото изкуство у нас не е подтикнало кинаджийте да направят шеметни филми по нейните текстове.

„Плаче“ за филм романът „Заслепение“. Той е преведен в Македония. Среща ни с мафията, която служи на ислямския фундаментализъм – тази тема никой български автор досега не е засягал. Отново има великолепно женски образи – на лекарката екстра-сенс Соня и на сестра ѝ Лидия, на Фани, която е любовница на шефа на мафията, но също се стреми да отърси от себе си злото, да изчисти душата си. Във всяка от тези книги става дума не просто за събития, които можем да научим от жълтите вестници, а за преображения на вечния проблем за „престъплението и наказанието“. В романите на Донка Петрунова дори и най-зловещите герои понякога са докоснати от човечността, образите не са разделени схематично на бели и черни, а драматизмът избликва на всяка крачка.

В интервюта си писателката обича да повтаря, че си почива от „трудните“ романи за мафията с психологически етюди. Не се заблуждавайте, романи като „Жена на прицел“ в никакъв случай не са създадени като „на шега“. Темата за майчинството, за сложната любов, прекършена от политическите колизии на епохата, е пресътворена виртуозно, а образът на писателката Цвета, в който безспорно има и автобиографични моменти, е един от най-запомнящите се в творчеството на белетристката. Опитвам се не да правя анализ на всички ѝ двайсет и една книги, а да осмисля най-стойностното, което получаваме от тях. Донка Петру-

нова никога не се повтаря, а неизменно намира нови вдъхновения. Само тя си знае какво ѝ струва това. Подобно на големите полицаи, действа с цял щаб от „информатори“. Никой досега не я е обвинил, че е изневерила на истината. В едно интервю изповядва: „Разбрала съм, че добра книга става, когато писателят има здрави крака – да се вре в най-недостъпните места. Потребни са му логика и въображение – да осмисли събраната информация и да изгради литературен свят, който да бъде толкова автентичен, че читателите да се чувстват в свои води и да се идентифицират с героите на романа.“ Така е например с шедьовъра „Дни за любов и убийство“, където се появява необикновената жена Мина, която се занимава с взривове. Проникновено е пресъздаден образът на саможивата, отчуждена хищна птица, която превръща направата на бомбите и убийствата в свой доходен занаят. Отначало някои психолози възразяват „Такава жена в България няма...“, но когато прочитат романа, всички се подчиняват на желязната логика на образа.

Вестниците често наричат Донка Петрунова „българската Агата Кристи“ и тя доказва колко сполучливо е подобно прозвище с мистериозни криминални загадки като „Бели рози в черна ваза“, една история за любов и престъпност, в която отново се сблъскваме с криволиците на времето и с образи на мъже и жени, които се запомнят. Създаден по „рецептата“ на романите за почивка, „Очите на сърцето“ е блестящ психологически етюд за самотата, за силата на любовта. Една видна архитектка живее по законите на целесъобразността, докато удар на съдбата не обръща наопак съществуването ѝ. Престъпници ѝ отнемат апартамента. Красивата, интелигентна и преуспяваща Жана изгубва всичко и тръгва по улиците, където я очаква съдбата на клошарите. Тя получава амнезия и среща разследващият журналист Филип Арnaudов, в когото се влюбва безпаметно. Поразителен разказ за „дивата“ обич, за повика на сърцето, дето не се подчинява на логическите закони, разказ, който ни принуждава за миг да се отърсим от бесния ритъм на съвременния живот и да се запитае какви са ценностите ни. Донка Петрунова не се изморява да ни поднася нови и нови изненади. Съвсем наскоро тя спечели конкурс на издателство „Ера“, което ще ни поднесе най-новата ѝ книга „Ръкописът на мръсните тайни“. С проникновение и гражданска доблест този път белетристката се е заровила в „мръсното бельо“ на духовенството, не за да смути вярата ни, а за да я извиси. Винаги е подчинявала търсенията си на стремежа към извисяване, превърнала се е в живата съвест на времето и никога не е изневерявала на принципа си: „Копая ли нещо, копай дълбоко – може би там, долу, е златото.“

СОЛОН РЕЧЕ

Откъс от едноименния роман

Йордан ИВАНЧЕВ

Виждал* съм на живо изкуството. Ма не съвсем на живо. Да го играят изкуството съм виждал по телевизора. Кое то си е пак на живо. Балет му викат. Всички танцуват и скачат. Не иначе, както са скача, а музикално. И по къси дрешки. Затуй на танциорите им викат балеринти. Пък на танциорките – балерини. И както си танцуват, изведнъж подскокват. И се стряскаш. И може като нищо да се изплашиш. Щото високо подскокват. Щото е балет, а не нещо друго. Ама пръв един балерин, сигурно злодей някакъв, смуши друг балерин с дълга ножка. Ама не го смуши с всичка сила. А колкото оня да умре. Да падне полечка на земята и да умре. И като пада, не спира да танцува. Бе, умира и пак не спира да танцува. Щото е цар. На главата с корона. Чак съвсем като умира, тогаз спира да танцува. И тогаз балеринът с ножката му грабва короната. Взе да подскоква и да се радава. Същински дивак! Пък от двореца изскача царкинята. Пък дворецът платнян. И бял. Щото от бяло хасе. Като на баба хасето за чаршафите. Веднага го познах. А царкинята по комбинизон изскача. И той бял като двореца. Да види какво става със стопанина й. Затуй изскача, не за нещо друго. Щото той лежи и не шава. А подире й тръчи слугинчето. И балеринът злодей погва царкинята. Не я пуца да види стопанина си. И да стигне двореца също не я пуца. Хваща я и я хвърля право нанягоре. Исканея да утрепе. Ама тя пръгава, все пада отгоре му. Не се дава току тъй да я излумкат о земята и да я потрошат. Гонят се двамата. На пръсти се гонят насам-натам без да спират. Пък слугинчето избягва. Нанякъде, не са види накъдя. По едно време публиката, на хората, дето гледат балет тъй им се вика, пляска с ръце. Искане танциорите да спрат да се гонят. Щото едно, дето публиката веќе вижда колко много са изпотени. Могат да настинат. Болни да легнат. Друго, дето и публиката си има късна работа, трябва да си я върши. Ма ни злодей, ни царкинята чуват. Щото оркестърът свири още по-силно и по-силно. Най-насетне наизлизат едни други от същия балет. Слугинчето ги води. На пръсти излизат. Тихичко. Дебнешката. Подтичкат към тях. Из отзаде. Все на пръсти. И ги улавят до двореца. От бялото хасе двореца. Дигат царкинята във въздуха, хамен на раменете си я тургат. Да не може ги рита по краката, ако рече да ги рита. Други му извиват врата на злодея. Да не може мръдне, ако рече да се сбори с тях. И ги накарват да се кланят на публиката. Да й се хизвинят, за дето не се съобразяват с нея. Задръжат я излишно и й губят времето. Пък царкинята и злодейт се кланят и сочат към то диригентина на оркестъра. С него са извиняват. Много му е силна музичката. От нея не чуват дето публиката иска веќе да спрат да се гонят. И всичкият балет усеща кой е виновен. И сочи диригентина. На неџа само главата му стръчи. Отнейде из отдолу стръчи. И като стръчи, мръда. Мръда, мръда ма не смеџ да се покаже целия. Кюта си там. При свирачите си кюта. Пък свирачите стоят прави, ако нещо стане, да се измъкват. Навреме, дорде са читави, да са измъкват. И публиката разбира кой е виновен, пляска по-силно с ръце и свирка по-силно с уста. И ръкомаха към то диригентина. Не й минават на нея такиви. Искане той да й се извини. И

като става публиката на крака, няма веќе накъде. Всичкият балет улавя диригентина. За яката го улавя и с помощта на свирачите го издръпва при себе си. И го наобикалят. Пък злодейт и царкинята му стискат ръцете. Да няма мръдане, не за друго! Кланяй се сџи за извинение, џонсурат такъв! И той се кланя. И потупва злодея и царкинята. По гръбовеџе ги потупва. Сеща се най-насетне да провери до колко са изпотени. Значи, разкаџва се, за дето му е свирила толкоз силно музичката. И за дето не я озаптил навреме. И публиката му прощава. Бърже се разотива. Да си върши късната работа са разотива. Не за друго.

А тука пък на хората, дето гледат изкуството на живо, им викат друго яче. Ценители им викат. На някои. На други пък викат посетители. Щото това не е балет, а изложба. На картини изложба. Най-различни. И от всякаква големина. И от най-различни рисуваџи. Бе на всичките рисуваџи в града им събрали картините. Да няма сърдити. Да не са ступат помеџду си. Бай Солон рече да доџдем с Иринея. Щото е съвсем нова изложбата. Сџи се открива. На момента. С бла...го...твори...телна цел са открива. Щото иначе лятото не било сезона на култур...тните...такова...изяви. Бе културните изяви. Тъџ е, съгласявам се, щото лятото е горещо чџляк са изпотџва от нищо, само от горещото, еџ тъй както си седи. И още, вика бай Солон, било важно за Иринея да е тука. И еџ го тука. Ма Иринея не е рисуваџ. Друго е. Бай Солон ми го обџсни най-точно какво е. Работата на Иринея е историята на всичките културни работи дето хората са ги вършили отколе. Бе от като свят светува до сџи. И за някои от тџа културни работи той написва книга и станава доктор. По културата доктор. Ма не изобџщо по всичката култура. А по тази наука на културата, дето изучава всичките различни изкуства. На куп събрали. И още, връзани едно в друго. Щото има връзка помеџду изкуствата. Макар едно с друго никак да не си мџзат. Ма си мџзат. И още как си мџзат. И бай Солон пита, схващам ли. Схващам, викам, нали същото е и на гробището. Само дето на хората там им викат опечалени. И опечалените нали купуват китки за скъпите си и непреџалими покойници. И всяка китка си има различни цвџета. И изглеџдат различно. По цвџят и големина. И миришат различно. Ма са си все китка цвџета. Нищо друго не са. Напълно си прав, хвали ме бай Солон. Туй е занаятът на Иринея. Ма от известно време не го работи. Изобџщо със съвсем нищо не ще да се занимава. Бай Солон рече, не само работата си е заебал то туй магаре, но чак и себе си. Точно тъй рече. И ме предупреди да не се издам пред Иринея. Да не почна да го окаџвам на глас. И за нищо, дето е обџщо с науката му, да не го разпитвам. Уџким не се интересувам от културата. И џаз само скришната гледам как Иринея поглеџда на бръџе картинките и се подхџлва. Подигравџийската се подхџлва. Не иначе. И џаз също се пооглеџдам. Ама не към картините. Пооглеџдам се за разните женски дето принасят чинийките. За почерпушка чинийките. Да не ме прџскачат. Щото те бръзат да прџтупат почерпушката. Кой взел, взел. И да са фрџцкат сетне около рисуваџите. И да се целуват с тях. Да ги нямаме такиви! Носи чинийките подрџд! Нахрани всичките! Не подминавай, прџзта жеџо! Дръџ чинийката пред чџляка дорде си џа изџде! Без прџтеснение да си џа изџде!

Народно читалище „Д-р Петър Берон – 1926 г.“ и издателство „Летера“ организират порџдното издание на Литературна гостоприемница на 25 януари 2012 г. от 18 часа в Пиано бар „Social club“ на Столична библиотека. Надеџда Захариева представџа романите на Йордан Иванчџев „Цвџетовеџе на ужаса“ и „Солон рече“ – продукция на изд. „Летера“. Учасџват още Младџен Влашки (слово) и Росџен Парлапанџов (пиано).

И тогаз тръчи пак да џа напълниш за следваџия! Ценитџел ли, посетитџел ли, кой за къџто там се е нарџчил! И коџа се наџдат всичките, тоџиз тръчи при рисуваџите да си завџираш плџнката из устите им! Гледам и де е лимоната. Щото бџза няма. Само алкохол, лимоната и други едни, дето също не са алкохол. Ма друго си е лимоната. И сладџика. И кисџлка. И щџплива. И като се напџвам с лимоната, гледам какви картини гледа Иринея. Да гледам и џаз тях. Щото той знаџ какво да гледа. И колко време да гледа. И той застанал пред някаква дето си е вече цџла картина. Не картинка. Щото голяма. Каруџка с конче. Дџадо някъџв џара. Нахлузил капџла. Голяма капџла, не му са види лицето. Само лулата му стръчи под капџлата. Ама е дџадо. Лиџи си му някак. И напълнил каруџката с тџкви. С много и жълти тџкви. Пък стопанката му чака на портата. Разџворила портата на късната. И те стари. Чак изкривџени. Късната, портата и стопанката. И кончџето, и то душа под наџем носи. И кучџето подџр каруџката. И то еџва крџета. Щото еџикът му чак премџта земята. Като крџета и џа премџта. Гаче се подџпира. На еџика си се подџпира о земята. Ёсно е. Всџко е тръгнало към умираџката. И тогаз няма кой да џе тџквите. Зџан стават. Пък тџквите много и жълти. И бџяскат. Щото слънџето свети право в тях. И Иринея гледа право в тях. Сџгурно ги прџсмята. И аз пробвам. Нищо не моџа да прџбџроя. Щото тџквите се сливат. Тъџ са нарисувани. Сџяти. Само най-отгорният рџд може крџиво џа се прџбџрой.

– Тџквите ли прџсмяташ, Иринея? – питам. – И ако е тъй, за какво ти е? Не, че съм ценитџел. Или посетитџел на изложџи. Прџсто да знам.

– Опазил ме Господ до там да џа докарам. Да ги прџсмятам

– Щото си втораџен в тях.

– Разговарџаме.

– С тџквите? На ум ли? Щото не чувам нищо.

– Не само с тџквите, с цџлата картина. На ум. Но не с думи. А с еџика на цвџетџете. Всъщност, тџа ми говори, а аз џа слушам. Какво мџлиш за старџите, Марко?

– Малко им остава. И на конџят. И на кучџето. И на късната също. От тази картина нищо няма да остане. Ама не съвсем. Само тџквите...

– И картината ми каџва същото. Затџва старџите бързат да приберат тџквите. Не зашто са ги сџали. Не за да ги џадат или продадат. На тях вече не им трябва нищо. Но прџсто за да подрџдят времето. И то времето, в коџто вече няма да ги има. Напълно чуждо за тях време. Но да го подрџдят така, че да оставџат последџен знак за тяхното си мџмолџетно пребџиваване в неџо. Не, че има някакъв смџсъл, зашто времето е безкраџно и всџчки знаџи рано или късно отиват на майната си, но се чувстват длџџни да го сторџят. Само някои хора, не всџчки.

За тяхно щастџие, старџите усещат цџлата тази гаџория само с душите си, без да џа проумџват с главите. И не им трябва. Не е нужно. Не само на тях, никџму не е нужно да се заџдџбава чак до толџова. За смъртта и времето след неџа. Чаткаш ли, Марко?

– Прџстџно да ти е, Иринея, заџдето тъй калпавџо обџяснаџаш. Щото съвсем малко чатнах. Бе нищо не чатнах.

Хџч и не мџзашџе на обџден Иринея от тџа ми думи. Напрџтив. Сџакаш му става драџо. На часа и мене ми става драџо, за дето на неџо му е драџо. И за дето вече не се подхџлџва подигравџийската. А радџстно се подхџлџва. Бе, никак не се подхџлџва. А тупа гърба ми. Не да види дали съм потџен и да не настџна. Няма от какво да съм потџен и да настџна. А што му е драџо. И от вниманиџе към то мене. Затуй тупа гърба ми. Пък на мене все по-драџо ми става. Тупам го и џаз по гърба. Да не съм му длџџжник. За вниманиџето.

И му викам:

– Все тъй да си, Иринея! Все тъй радџстен, весџел и щастџлив! Не като до сеџа! Уџриџено замџислен! Чак тъџен! Като някой опџчалџен чак тъџен!

И са оглеџдам. За женските с чинийките се оглеџдам. Да принесат една на Иринея. Да турне залък в уста. Да не му премалџей на гладно за дето е толкоз радџстен. Никџви ги няма женските. Бе има ги, ама са наоколо рисуваџите. Там ги има. Без чинийки. Всџкоџа хванала чаџа с алкохол. И се фрџцкат. На рисуваџите. Щото се наџяват на рисуваџите да ги рџндосат. Затуй. Като си џдат ценитџелите и посетитџелите да си вършат късната работа. И останат сами с рисуваџите. Тогаз. Да им ударџат рисуваџите по едно рџнде. За благодарност и за всџко останало. Дџето са си сторџили толкоз труд за почџрпванџето. Знам. Не е да не знам.

И като спџрам да се оглеџдам, чувам някаква музџчка. И поглеџдам към то музџчката. Неџа, музџчката, џа турнали в едно стџйче. Отстрани на изложбата џа турнали. Съвсем забутана работа. Затуй не съм ги мџярнал. Стџйџето и музџчката. И што все внимаџах за женските с почџрпушките. И виџдам пълна чинџя. Отпрџеде музџчката џа виџдам. Пък музџчката мџза на неџо, дето не е акардиџн. Ама с клавиши като на акардиџн. И не е пџяно. Ама с крака като на пџяно. Бе нищо не е. Ама свири. Бе щџм свири, все е неџо. Щото някаква женска свири на музџчката. Ама не виџда като џа прибџлџвам. Със затџворџени џчи свири. Затуй не виџда. И взџмам чинџията. Щото женската не е гладна. Ако бџше гладна, да е џмџла чинџията. И џа ноџа на Иринея.

– Хапни си да не ти прџзлџей от щастџие – викам му.

– Да си жив и здрав, драџи ми Марко! – граџва тоџ чинџията.

И ми подаџа чаџата си. Празна. Да му сџџа виџно. Пък џаз питам на какво свири женската в стџйџето.

* Запазен е правоџсът на автора.

21 декември 2011 г., НДК, зала 11

„В нокцията на Коледа“

5 декември 2011 г.,
Театър „Българска армия“.
Юбилеен концерт „ИЗВОРЪТ“ на
НЧ „Д-р Петър Берон – 1926 г.“
Очаквайте специален брой
на в. „Съременно читалище“
за юбилея!

свършено
Читалище

Секретар НЧ „Д-р ПЕТЪР БЕРОН – 1926 г.“:
Светла СЛАВЕЕВА
Главен редактор: д-р Елена АЛЕКОВА
Художник: Костадин ЛЯНГОВ
Фотограф: Виктор ВИКТОРОВ
Адрес: София 1408, бул. „Витоша“ 109;
тел.: 952 25 78
Вестникът се разпространява безплатно